Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman seuranta

Sisäministeriön päivitykset per 24.9.2019

SISÄLLYS

1.1 Lisätään velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen sekä mahdollisia harmaan talouden toimijoita koskevan tiedon yleisöjulkisuutta, saatavuutta ja maksuttomuutta 8

1.2 Kansallinen tulorekisteri "KATRE"..... 9

1.4 Korruption ennaltaehkäisyn, tunnistamisen ja paljastamisen tehostaminen 11

2.1 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvatoiminto 13

2.2 Pimeän työn torjunta ja kansallisen sekä kansainvälisen yhteistyön edistäminen 14

2.4 Selvitys tyyppihyväksyttyjen kassajärjestelmien soveltuvuudesta Suomeen 17

2.5 Viranomaisten toimintasuunnitelma rahoitus-markkinoiden väärinkäytön estämiseksi 19

2.6 EU:n jätesiirtoasetuksen (EY/1013/2006) mukaisten tarkastussunnitelmien laadinnan edistäminen kansaINVÄLISTEN JÄTESIIRTOJEN VALVOMISEKSI 19

3.1 Viranomaisten toimivaltuuksien ja tietojenvaihtosäännösten kehittäminen..... 20

3.2 Selvitys ulosottomenettelyssä varattomaksi todettujen yritysten aiheuttamista ongelmista 23

4.1 Hallinnollisten seuraamusten käyttöalan laajentaminen..... 24

4.2 Esitutkintaviranomaiset, Valtakunnansyyttäjän-virasto, Verohallinto sekä konkurssiasiamies luovat toimintamallin, jota käytännössä soveltamalla voidaan varmistaa rikosvastuun kohdentuminen esitutkintaa rajaamalla sekä käyttämällä vaikuttavia hallinnollisia seuraamuksia 25

4.3 Selvitys verotukseen liittyvien väärinkäytösten paljastamisen ja selvittämisen tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta..... 26

4.4 Talousrikosten rangaistusasteikkojen arviointi 26

4.5 Rikosprosessin lyhentäminen 28

4.6 Ulosotto-, syyttäjä-, esitutkinta- ja veroviranomaisten yhteistyöhanke rikoksella saadun hyödyn jäljittämisen, turvaamisen ja poisottamisen tehostamiseksi..... 29

4.7 Rikoshyötyyn liittyvien täytäntöönpanotoimen-piteiden tehostaminen lainvoimaisen rikostuomion jälkeen - erityisesti kansainvälisissä asioissa..... 29

Seurattavat asiat:

- hankkeen kokonaistilanne (tavoite ja aikataulu)
- valmiusaste %
- hankkeen eteneminen
- hankkeen vaikutukset

Ikonit:

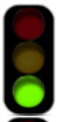

Etenee tavoitteen mukaisesti ja pysyy aikataulussa.

Vakavia paineita tavoitteen muutokselle ja/tai valmistuminen ajoissa epävarmaa.

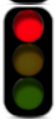

Poikkeaa oleellisesti tavoitteesta ja vaatii uudelleen suunnittelua ja/tai ei valmistu ajoissa.

✓ Hanke käynnistynyt ja/tai päivämäärä

Valmiusaste %:

Vastuutahon arvioima hankkeen valmiusaste %

Hankkeen eteneminen ja vaikutusten arviointi:

Vastuutahojen kuvaus hankkeen etenemisestä ja vaikutusten arvioinnista.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020

Markkinoiden toimivuuden ja terveen kilpailun turvaaminen yritysten ja kansalaisten oikein toimimisen mahdollisuuksia parantamalla, hallinnollista taakkaa keventämällä sekä tehostamalla korruption torjuntaa ja ennalta estämistä (kärkihanke 1)

1.1 Lisätään velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen sekä mahdollisia harmaan talouden toimijoita koskevan tiedon yleisöjulkisuutta, saatavuutta ja maksuttomuutta

Hanke käynnistynyt 21.6..2016 / ✓
Valmistunut 19.11.2018 / 100 %

1.2 Kansallinen tulorekisteri — I käyttöönotto

Hanke käynnistynyt 2016/ ✓
Valmiusaste 5.2.2019, 70 %

1.3 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan aiheuttama sääntelytaakka ja sen seuranta

Hanke käynnistynyt syyskuu.2017 / ✓
Valmistunut 22.5.2018, 100 %

1.4 Korruption ennaltaehkäisyn, tunnistamisen ja paljastamisen tehostaminen,

Hanke käynnistynyt 20.02.2018 / ✓
Valmistunut 15.8.2019, 100 %

1.5 Poikkihallinnollinen selvitys harmaan talouden torjunnan toimenpiteistä jakamistalouden yhteydessä

Hanke käynnistynyt 15.01.2018 / ✓
Valmiusaste 17.9.2018 / 70 %

2016 2017 2018 2019 2020 2021

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020

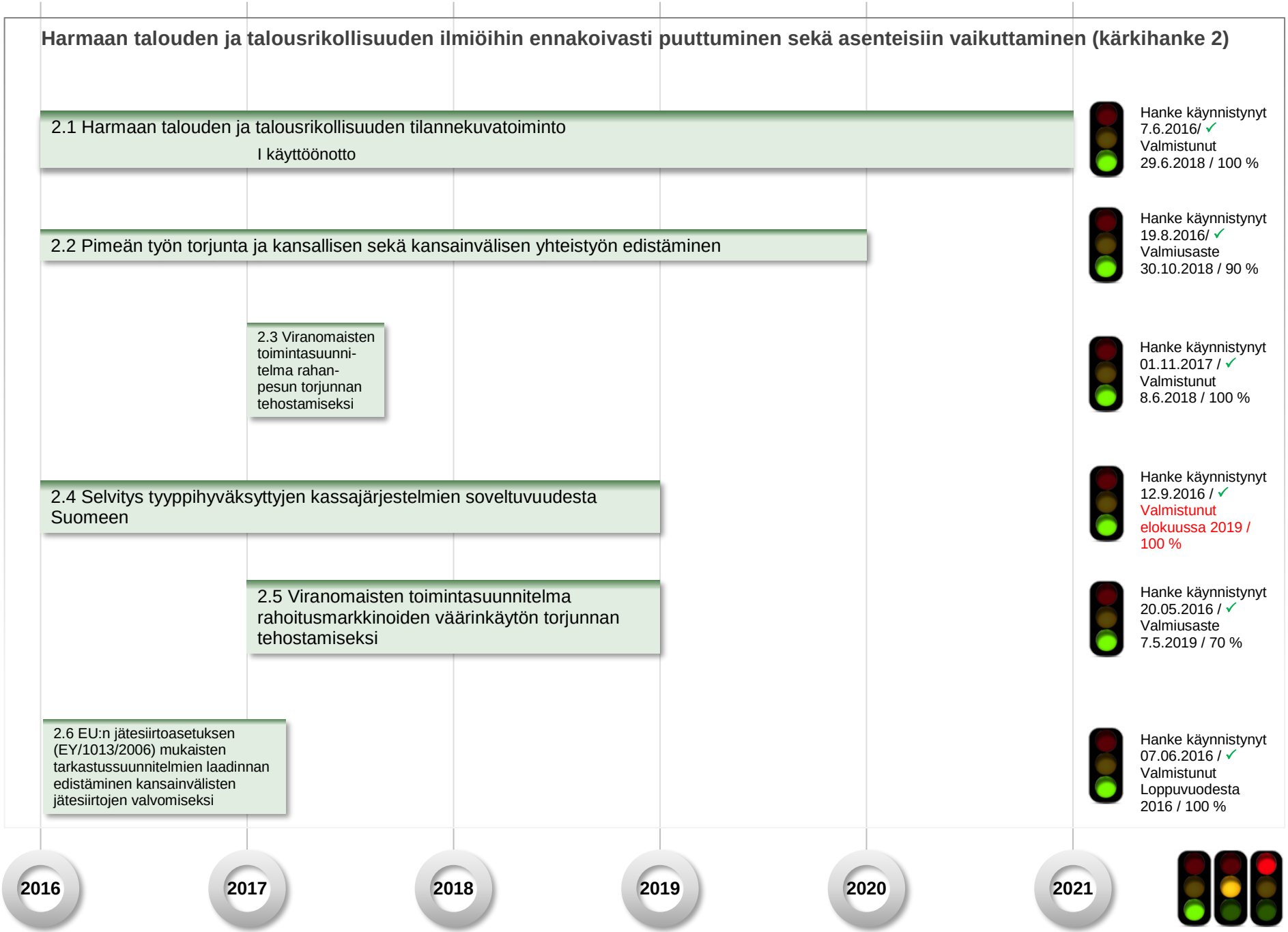

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020

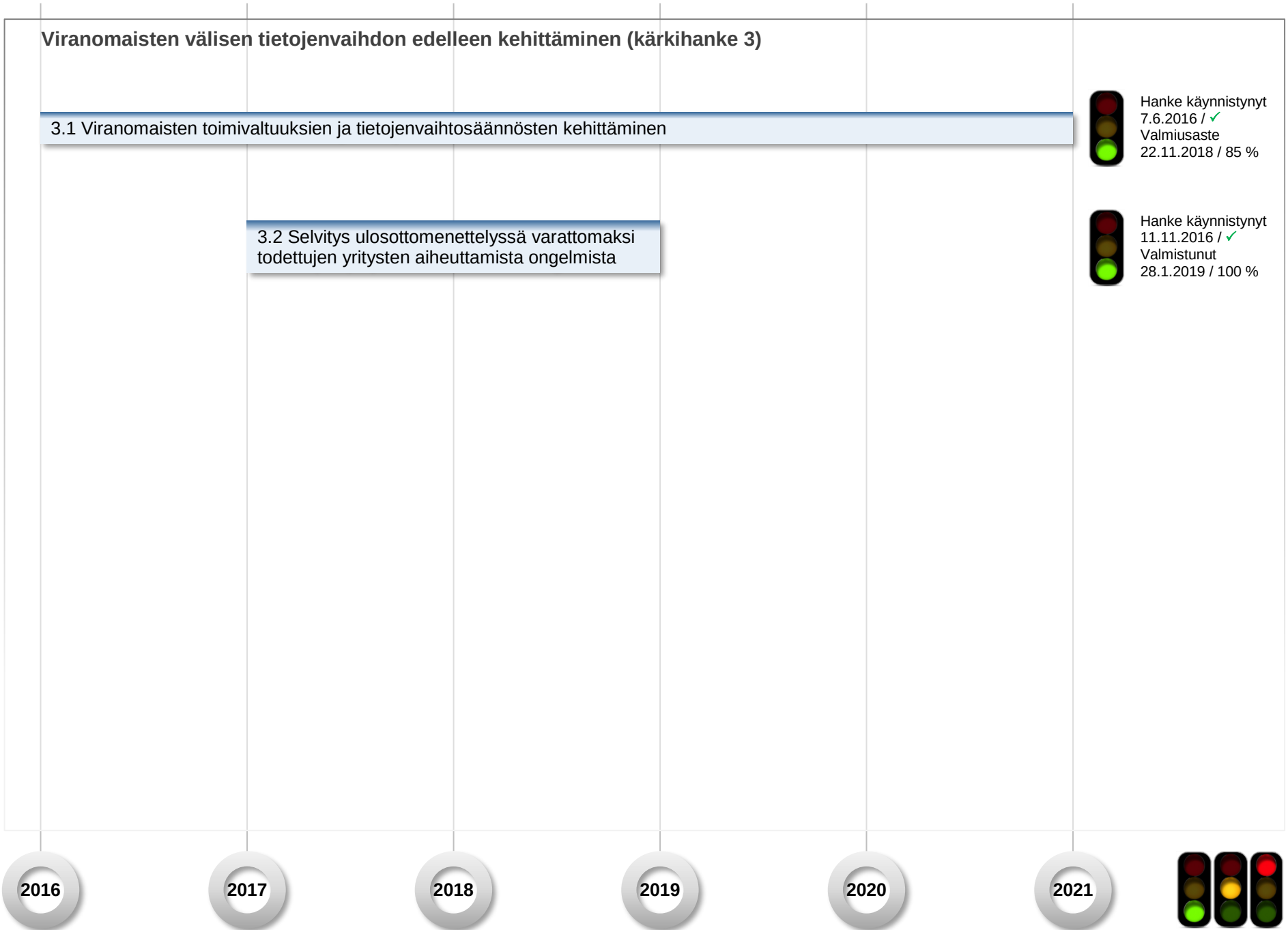

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020

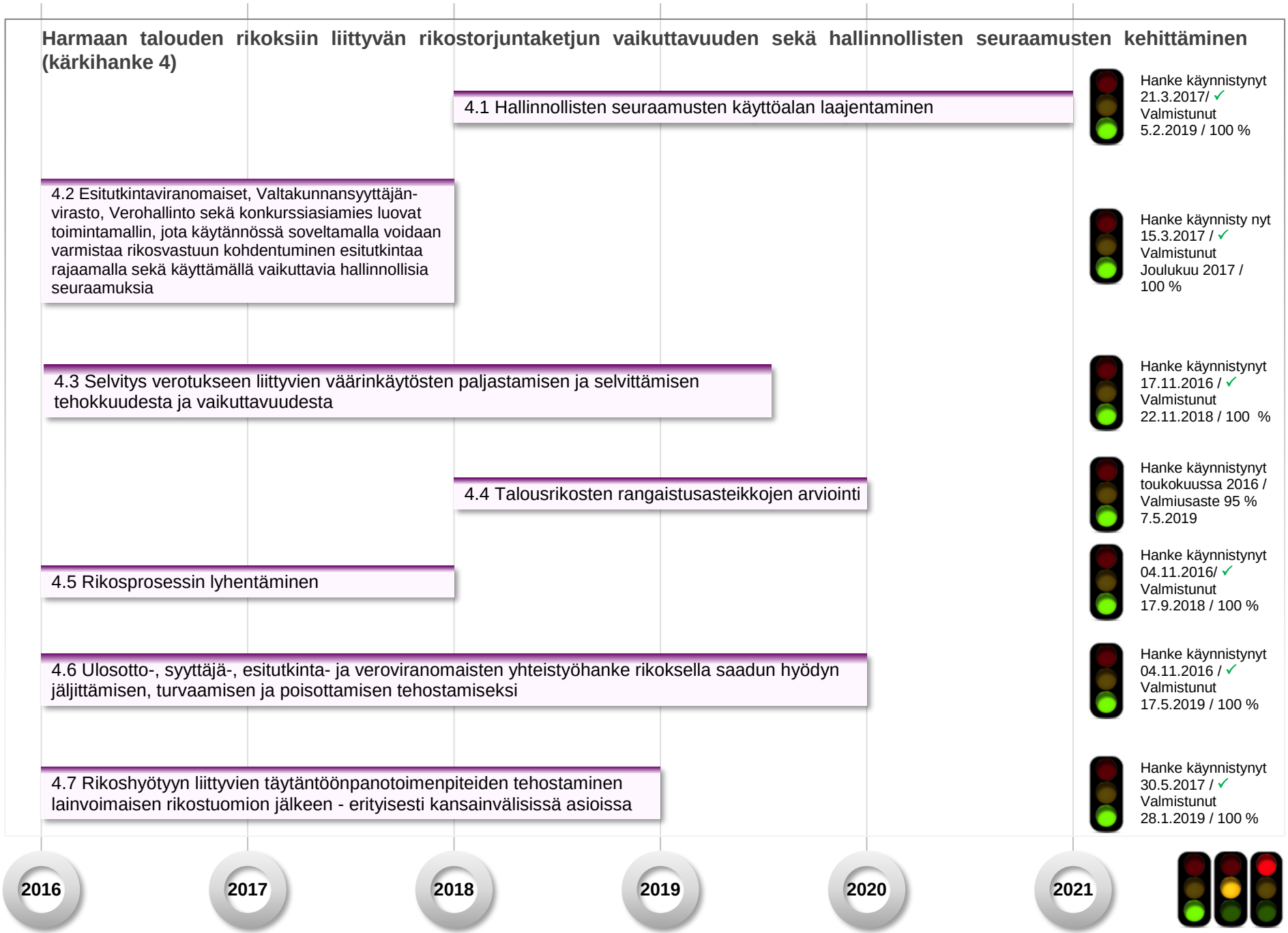

1.1 LISÄTÄÄN VELVOITTEIDEN HOITAMISTA KOSKEVIEN TIETOJEN SEKÄ MAHDOLLISIA HARMAAN TALOUDEN TOIMIJOITA KOSKEVAN TIEDON YLEISÖJULKISUUTTA, SAATAVUUTTA JA MAKSUTTOMUUTTA

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke on käynnistetty 21.6.2016. Hankkeen valmiusaste on 100 %. (19.11.2018) Toimenpideohjelman tehtävänannon mukaan: ”Laaditaan arviomuistio tarvittavista lainsäädäntömuutoksista lakisääteisien velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen yleisöjulkisuuden lisäämiseksi vähintään tilaajavastuulain edellyttämälle tasolle. Selvityksen perusteella arvioidaan, onko tarvetta lainsäädäntömuutoksiin.” Työryhmässä on selvitelty useita malleja yleisöjulkisuuden lisäämiseksi YTJ-järjestelmässä. Selvitykset ovat tarkentuneet koskemaan tilaajavastuulain edellyttämiä tietoja sekä muita viranomaistietoja, jotka olisivat tarpeen kokonaiskuvan saamiseksi yritystoiminnasta. Selvittelyt ovat kohdistuneet: 1.) YTJ-palvelussa esitettävien eri viranomaistietojen tietojen sisältöä ja esittämistapaa 2.) tarvittavien lainsäädäntömuutoksien kartoittamista sekä 3.) ICT-toteuttamisedellytyksiä ja toteutuskustannuksia. Työryhmä piti markkinoiden toimivuuden ja terveen kilpailun turvaamiseksi tärkeänä velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen sekä liiketoimintakieltoa koskevan tiedon yleisöjulkisuuden, saatavuuden ja maksuttomuuden lisäämistä. Työryhmän arvion mukaan muillakin viranomaistiedoilla, kuten esimerkiksi oikeusrekisterikeskuksen tiedoilla ja ulosottotiedoilla, olisi hyödynnettävyyttä harmaan talouden torjunnan tehostamiseksi paremman kokonaiskuvan luomiseksi yrityksen velvoitteiden hoitamisesta. Työryhmä päätyi linjaamaan periaatteita ja ehdottamaan käynnistettäväksi selvitysprojektin, jonka tehtävänä olisi vuoden 2018 kevään aikana tarkentaa mitä tietoja ja millä edellytyksin voitaisiin julkaista kaikille avoimessa erilliset tiedot integroivassa keskitetyssä palvelussa YTJ käyttöliittymässä. Harmaan talouden selvitysyksikkö otti vetovastuun työryhmän esittämästä selvitysprojektista. Selvitysprojektin tuli työryhmän linjauksen perusteella ottaa kantaa ainakin seuraavien tietoryhmien julkaisuedellytyksiin (mm. lainsäädäntömuutostarpeet) ja julkaisutapaan huomioiden työryhmän muistiossa esitetyt seikat: • Yritysten vastuuhenkilöt ja näiden liiketoimintakiellot • Verovelkarekisterin tiedot • Työttömyysvakuutuksen voimassaolotieto • Työeläkevakuutuksen voimassaolotieto • Tapaturmavakuutuksen voimassaolotieto • Konkurssi, yrityssaneeraus ja velkajärjestelytiedot • Tullivelkaa koskeva tieto • Ulosottotiedot (Sosiaalivakuuttamisen maksupuutetieto) Työryhmässä linjattiin selvitysprojektille myös rajaehtoja. Työryhmä katsoi, ettei selvitysprojektissa tulisi ehdottaa uutta rekisterinpitäjää taikka keskitettyä rekisteriä. Lisäksi työryhmä edellytti, että palvelu käyttäjältä tulisi edellyttää tunnistautumista.

Selvitysprojekti

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö otti vetovastuun työryhmän ehdottamasta selvitysprojektista, jonka tehtävänä oli vuoden 2018 kevään aikana tarkentaa mitä tietoja ja millä edellytyksin voitaisiin julkaista kaikille avoimessa erilliset tiedot integroivassa keskitetyssä palvelussa YTJ käyttöliittymässä.

Selvitys on tehty vuoden 2018 aikana Verohallinnon asiantuntijoiden virkatyönä yhteistyössä työryhmään osallistuneiden rekisterinpitäjien kanssa. Selvityksen tavoitteena oli löytää toteutuskelpoinen ratkaisu yrityksen velvoitteiden hoitoa kuvaavien tietojen tarjoamiseksi YTJ käyttöliittymässä. Muiden tarpeellisten viranomaistietojen yleisöjulkisuutta voidaan edistää omina projekteinaan.

Selvityksesä tarkennettiin YTJ:ssä julkaistavien velvoitteiden hoitoa kuvaavan tietojen tietosisältö, suunniteltiin tekninen toteutusarkkitehtuuri, arvioitiin toteutuskustannukset sekä tarkennettiin tietojen julkaisemisen edellyttämät lainsäädäntömuutokset.

Hankkeen raporttien julkaiseminen

Hankkeen lopputuloksena valmistui kaksi selvitystä, jotka julkaistaan joulukuun 2018 aikana

1.2 KANSALLINEN TULOREKISTERI "KATRE"

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hankkeen valmiusaste on 40 %. (3.10.2017), Hankkeen valmiusaste on 50 %. (31.12.2017). Hankkeen valmiusasete 60 % (22.2.2018), 65 %. (15.8.2018), 65 % (27.11.2018), 70 % (5.2.2019), 70 % (18.9.2019).

Teknisen toteutushankkeen valmiusaste on 50 % (30.4.2018), 50 % (27.11.2018), 60 % (5.2.2019), 60 % (18.9.2019).

Kansallista tulorekisteriä koskeva lainsäädäntö valmisteltiin laajapohjaisesti valtiovarainministeriön johdolla. Tulorekisterin kaikki keskeiset sidosryhmät olivat mukana lainsäädännön valmistelutyössä. Eduskunta hyväksyyi hallituksen esityksen laiksi tulotietojärjestelmästä 11.12.2017 ja laki tuli voimaan 16.1.2018.

Tulorekisterin rekisterinpitäjä on Verohallinnon Tulorekisteriyksikkö.

Tulotietojärjestelmästä annetun lain ns. II-vaihe hyväksyttiin Eduskunnassa 15.1.2019. Lakiin lisättiin säännökset eläkkeitä ja muita etuuksia koskevien tietojen ilmoittamisesta tulorekisteriin 1.1.2020 lukien. Laki on tullut voimaan 15.2.2019 lukien ja sen soveltaminen alkaa 1.1.2020.

Verohallinto toteutti tulorekisteriä koskevan tietojärjestelmän hankinnan kilpailutuksen ja tulorekisterin tekninen toteutushanke alkoi joulukuussa 2016.

Syksyn 2018 aikana hanke keskittyi tulorekisterin 1. vaiheen käyttöönottoon liittyvien tehtävien loppuunsaattamiseen sekä tulotietojärjestelmän saattamiseen valmiiksi 1.1.2019 alkavaa tuotantokäyttöä varten. Syyskaudella 2018 hankkeelle tuli erittäin runsaasti uusia aiemmin tunnistamattomia tehtäviä, erilaisia jo toteutetun tietojärjestelmän virhekorjauksia sekä järjestelmän toiminnallisuuksien yksityiskohtien muutoksia. Tehtävät pystyttiin kuitenkin toteuttamaan niin, että aiemmin vahvistetussa tulorekisterin käyttöönottoaikataulussa pysyttiin ja tulorekisteri oli valmis aloittamaan tuotantokäytön 1.1.2019 lukien.

Tulorekisterin ensimmäinen käyttöönotto tapahtui suunnitellusti 1.1.2019, josta alkaen tulorekisteriin on kerätty palkkatuloja koskevat tiedot ja sen tietoja ovat käyttäneet Verohallinto, työeläkeala, Kela sekä Työllisyysrahasto. Tulorekisterin ja sen tietojärjestelmien käyttöönotto on sujunut valtaosin suunnitelmien mukaisesti, joskin eräitä 1. käyttöönoton vähäisempiä toiminnallisuuksia on jäänyt toteutettavaksi käyttöönoton jälkeen vuoden 2019 aikana.

Tulorekisteriyksikkö on aloittanut varsinaisen toimintansa 1.1.2019 lukien. Tulorekisteriyksikkö neuvoo suorituksen maksajia tietojen ilmoittamisessa puhelimitse ja chat-palvelun kautta.

Tulorekisterin toisen käyttöönoton (1.1.2020) määrittelytyöt sidosryhmien kanssa ovat valmistuneet ja tietojärjestelmän tätä osuutta koskeva toteutustyö on käynnissä. Toisessa käyttöönotossa tiedon käyttäjien joukko laajenee olennaisesti käsittäen mm. työttömyyskassat, vakuutusyhtiöt, KEHA-keskukset, Tilastokeskuksen, kunnat, Ahvenanmaan maakunnan viranomaiset ym. Lisäksi tulorekisterin tietosisällön oli tarkoitus laajentua eläke- ja etuustuloja koskeviin tietoihin.

Tulorekisterin 2. käyttöönotto on kuitenkin jouduttu jakamaan kahteen osaan sen vuoksi, että suunniteltu kokonaisuus on osoittautunut liian suureksi otettavaksi käytöön yhdellä kertaa. Tarkoituksena on, että tiedon käyttäjien joukko laajenisi suunnitellusti 1.1.2020 lukien, mutta eläkkeiden ja etuuksien tietojen ilmoittamista tulorekisteriin lykättäisiin vuodella eteenpäin ja se alkaisi vasta 1.1.2021 lukien. Valtiovarainministeriö on keväällä tiedottanut aloittavansa tätä koskevan lainvalmistelutyön. Tältä osin tulorekisterin 2. käyttöönotto ei siten ole valmistumassa alkuperäisessä aikataulussa.

Myös tulorekisterin perustamishankkeen toimikautta tultaneen tämän johdosta jatkamaan vuodella eteenpäin ja se päättyisi siten vasta 31.3.2021 (aiempi ajankohta 31.3.2020).

1.3 HARMAAN TALOUDEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN AIHEUTTAMA SÄÄNTELYTAAKKA JA SEN SEURANTA

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke on valmistunut (22.5.2018) Julkisia hankintoja koskevat tietojenvaihtosäännökset ovat tulleet voimaan v. 2017 alussa (laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Esimerkiksi lain 143 § palvelee julkisten hankintojen valvontaa ja samalla harmaan talouden torjuntaa. 1. Kilpailu- ja kuluttajavirasto on ollut vastuutahoina hankkeessa ”Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan aiheuttama sääntelytaakka ja sen seuranta.” (1.3) Muut osallistujat ovat lähtökohtaisesti harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnasta vastaavat viranomaiset.

Erityisesti vuonna 2017 yhteistyötä on tältä osin tehty työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Sääntelytaakan laskennassa on tähdätty siihen, että tällöin käytetään hyväksi yksi yhdestä -periaatetta varten luotua laskuria. Myös KKV:n edustajat ovat olleet mukana periaatteen ja laskurin kehitystyössä. Yksi yhdestä -periaatteessa tähdätään kustannusneutraaliin lainsäädäntöön: uuden lain aiheuttaessa euron lisäkustannuksia on muusta lainsäädännöstä löydettävä euron verran kustannussäästöjä. Huomion kohteena on edellisvuoden osalta ollut erityisesti rakennusala, koska harmaan talouden torjuntatoimet on tähän mennessä suunnattu merkittävässä määrin juuri asianomaiselle toimialalle. Parhaillaan (tammikuun alussa 2018) ensimmäinen raportti on viimeistelyn alla.

2. Hankintalainsäädännön osalta tulivat vuoden 2017 alussa voimaan tietojenvaihtosäännökset, joilla tähdätään mm. harmaan talouden torjuntaan. Lisäksi hallituksen esitys kilpailulain muuttamiseksi annettaneen keväällä 2018 ja esityksessä on säännökset muutoin salassa pidettävien tietojen luovutuksesta muille viranomaisille. Samassa yhteydessä parannetaan KKV:n tietojensaantioikeuksia julkisyhteisöiltä, mikä parantaa erityisesti julkisiin hankintoihin kohdistuvien kartellien selvittämistä. (3.1)

3. KKV on käynnistänyt selvitystyötä yhteistyössä poliisien kanssa siitä, kuinka ns. tilausansoihin voitaisiin puuttua aikaisempaa tehokkaammin. Tilausansassa yritys saa tilauksia antamalla harhaanjohtavia tietoja tilauksen sisällöstä, esimerkiksi tilauksen ensimmäisen erän markkinointi tapahtuu pelkkänä näytepakkauksena ilman jatkovelvoitteita. (3.1) Tilausansoihin puuttumista voidaan perustella useilla syillä. Ensinnäkin tällainen toiminta on usein rikollisten harjoittamaa jääden harmaan talouden puolelle. Toiseksi KKV:n kuluttajavastuualueen havaintojen perusteella tilausansat ovat laajalle levinnyt ongelma. Lisäksi ilman uskottavia sanktioita ja riittävää kiinnijäämisriskiä tilausansat tulevat vastedes todennäköisesti lisääntymään. Viranomaisten välisen tietojenvaihdon kehittäminen on olennainen keino kiinnijäämisriskin nostamiseksi. Toisaalta myös sanktioiden kehittäminen on keskeisessä asemassa. Tässä mallia voi tarjota Ruotsissa vastikään toteutettu laskutuspetosten kriminalisointi.

Hanke valmistunut alkuvuodesta 2018.

1.4 KORRUPTION ENNALTAEHKÄISYN, TUNNISTAMISEN JA PALJASTAMISEN TEHOSTAMINEN

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen eten
Hanke on valmistunut 15.8 Hankkeen ohjausryhmän ensimmäinen kokous järjestettiin 20.3.2018. Korruptiorikosten paljastamisen tehostaminen ja viranomaisyhteistyön tehostaminen yhdistettiin hoidettavaks ja viranomaistyön tehostamisesta esitellään hankkeen ohausryhmälle 14.5.2019. Julkisia hankintoja koskevan tavoitteen osalta päätettiin muodostaa oma alatyöryhmä, jonka vetovastuu on k Ilmoittamisen helpottamista ja ilmoittamiseen liittyvien rakenteiden kehittämistä koskevan tavoitteen osalta tehostamiseksi. Ohjausryhmän ensimmmäisessä kokouksessa päätettiin, että ilmoittamista koskevat tavoit työryhmän kanssa. Edellä esityn perusteella ilmoittamista ja siihen liittyvien rakenteiden kehittämistä koske 20.2.2019. Ohjausryhmässä päätettiin, että ilmoittamista koskevaa tavoitetta ei poisteta, mutta se jätetään h Ohjausryhmän viimeinen kokous järjestetään 14.5.2019. Hanke on valmistunut 15.8, jolloin molempien alatyöryhmien raportit julkistettiin.

https://www.valtakunnansyyttajanvirasto.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedosto

https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/muut/harmaa-talous-ja-hankinnat-2019.pdf

Vastuutahot: oikeusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

1.5 POIKKIHALLINNOLLINEN SELVITYS HARMAAN TALOUDEN (EDELLYTTÄMISTÄ)TOIMENPITEISTÄ JAKAMISTALOUDEN YHTEYDESSÄ

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hanke on käynnissä. Valmiusaste (15.5.2018): 70 %.

Jakamistaloudella tarkoitetaan toimintamalleja, joissa vapaana tai vajaakäytöllä olevaa resurssia,kuten aikaa, palveluita ja omaisuutta, jaetaan muiden käyttöön useimmiten maksua vastaan. Resurssien jakaminen ja vaihtaminen tapahtuu useimmiten jonkin digitaalisen alustan kautta. Digitaalisten palvelujen lisääntyminen on mahdollistanut jakamiseen perustuvien toimintamallien ja liiketoiminnan laajamittaisen leviämisen yhteiskunnan eri sektoreille. Useimmiten jakamistalouteenperustuvissa toimintamalleissa tarvitaan sekä välittäjäorganisaatiota (yritys tai yhteisö) että kyseisen tahon ylläpitämää digitaalista palvelua, jonka avulla vajaakäytöllä olevien resurssien tarjonnan ja kysynnän kohtaaminen voidaan järjestää tehokkaasti.

Haasteita jakamistalouden palveluiden kehittämisen ja käyttämisen kannalta tuottaa epävarmuus sovellettavista säädöksistä. Esimerkiksi ammattimaisen toiminnan ja elinkeinonharjoittajan määrittelyt vaihtelevat useissa säädöksissä. Haastavuutta lisää se, että kuluttajan ryhtyessä jakamistalouden kautta vaikkapa palvelun tarjoajaksi, hän saattaa pian toimia elinkeinonharjoittajana ilman että olisi varsinaisesti perustanut yritystä.

Niin ikään työnantaja-aseman mahdollinen muodostuminen jakamistalouden palveluita hankittaessa on haastava kysymys. On epäselvää, missä tilanteessa jakamistalouden piirissä tehdystä työstä maksetaan palkkaa ja missä tilanteessa työkorvausta, ja mitä muita maksuja ja velvoitteita näihin liittyy. Tilanne aiheuttaa haasteita myös harmaan talouden torjunnan kannalta, kun varmuutta sovellettavasta lainsäädännöstä ei ole. Tällöin voidaan ajautua myös tilanteisiin, joissa erilaisia veroja tai maksuja voi jäädä maksamatta myös epähuomiossa tai vahingossa taikka sen vuoksi, että niiden maksaminen koetaan liian vaikeaksi.

Jakamistalouden piirissä ihmisten tulovirrat muodostuvat tulevaisuudessa yhä useammin useasta pienestä lähteestä, jolloin varmuus toiminnan laadusta ja erilaisten velvoitteiden hoitamisen sekä mahdollisten viranomaisille tehtävien ilmoitusten teon helppous on avainasemassa myös harmaan
talouden torjunnan kannalta. Käynnistetään poikkihallinnollinen selvitys harmaan talouden torjunnan edellyttämistä toimenpiteistä jakamistalouden yhteydessä. Selvityksessä arvioidaan tarpeita ja mahdollisia keinoja niin viranomaisten keskinäisen yhteistyön kuin viranomaisten ja alan toimijoiden välisen yhteistyön lisäämiseksi. Lisäksi voidaan tehdä ehdotuksia selvityksessä ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi.

Vastuutahot

Vastuutaho: työ- ja elinkeinoministeriö
Muut osallistujat: valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja liikenne- ja viestintäministeriö

Aikataulu
Hanke toteutetaan vuoden 2018 aikana.

Toimenpiteen toteuttamisen edellyttämät resurssit
Selvitys tehdään nykyisten resurssien puitteissa.

Tiedottaminen
Hankkeen tiedottamisesta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö.

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hanke toteutetaan osana poikkihallinnollisen jakamistalouden virkamiesverkoston toimintaa.

Jakamistalouden ensimmäinen kansallinen markkinaselvitys valmistui helmikuussa 2017. Sen jälkeen jakamistalouteen liittyviä säädösympäristön ja lainsäädännön haasteita on kartoitettu poikkihallinnollisessa eri ministeriöiden ja viraston edustajista muodostuvassa jakamistalouden virkamiesverkostossa. Verkoston laatima selvitys jakamistalouden säädösympäristön haasteista ja kehittämistarpeista julkaistiin 8.12.2017. Säädösympäristön kartoituksessa on tunnistettiin myös harmaan talouden riskiin liittyviä seikkoja ja esitettiin eräitä harmaan talouden torjuntaan liittyviä toimenpide-ehdotuksia.

Säädösympäristön kartoituksen pohjalta TEM laatii aiheesta yksityiskohtaisemman selvitysmuistion, jossa hyödynnetään myös mm. kansainvälisen pimeän työn foorumin tekemiä selvityksiä sekä muita kansainvälisiä selvityksiä.
Muisioluonnosta on käsitelty TEM:n asettamassa kansallisessa pimeän työn yhteistyöverkostossa 27.2.2018. Keskustelun pohjalta yhteistyöverkoston jäsenillä on mahdollisuus kommentoida muistiota myös kirjallisesti, minkä jälkeen selvitystä jatketaan verkoston kommenttien pohjalta. Selvitys valmistuu vuoden 2018 loppuun mennessä.

2.1 HARMAAN TALOUDEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN TILANNEKUVATOIMINTO

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Harmaan talouden tilannekuvan valmiusaste on 100 %.(29.6.2018) Sähköisen julkaisualustan valmiusaste on 100 %.(29.6.2018) Hanke on valmistunut ja verkkosivuston julkaisutoiminta ja sivuston ylläpitäminen on otettu osaksi tilannekuvan toimituskunnan ja viranomaisten normaalia toimintaa. Uudenmaan ELY-keskus on liittynyt uutena viranomaisena toimituskuntaan loppuvuodesta 2018. Sivuston kehittämisestä ja sisältöasioista raportoidaan säännöllisesti Talousrikostorjunnan johtoryhmälle. Sivusto on mukana Verohallinnon saavutettavusprojektissa, johon tilannekuvakoordinaattori osallistuu. Saavutettavuusdirektiivin saavutettavuuskriteerit koskevat jatkossa kaikkia sivuston

sisällöntuottajia. Eficode Oy:n asiantuntija on arvioinut sivuston saavutettavuuden. Kaikki tarvittavat korjaukset on tehty ja verkkosivuston saavutettavuus on hyvällä tasolla. Projekti päättyy 30.9.2019.

Toimituskunnan työn käynnistyminen ja verkkosivuston toteutus

Harmaan talouden tilannekuvantoiminnon päälinjaukset hyväksyttiin talousrikostorjunnan johtoryhmässä 7.2.2017. Jatkovalmistelussa on tarkennettu eri viranomaisia koskevaa päälinjauksien mukaista sisältöä sekä kartoitettu viranomaisten eri verkostojen roolia sisällön tuottamisessa. Lisäksi viranomaisten ja elinkeinoelämän etujärjestöjen yhteistyönä syksyllä 2018 toteutettava harmaan talouden yrityskysely on käynnissä.

Tilannekuvatoiminnon toimituskunta on aloittanut toimintansa 3.4.2017. Toimituskunta on kokoontunut pääsääntöisesti kuukausittain, vuonna 2018 yhteensä kuusi kertaa. Kevään mittaan toimituskunta on työstänyt mm. ilmiökuvauksia. Tilannekuvatoiminnolle vahvistettiin keväällä 2018 viestintäsuunnitelma, joka sisältää yhteiset pääviestit: "Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta kuuluu kaikille: viranomaisille,yrityksille ja kansalaisille." ja "Yhteiskunnassa sovittujen yhteistenpelisääntöjen noudattamisesta hyötyvät kaikki."

Yleisöjulkinen tilannekuvasivusto *www.harmaa-talous-rikollisuus.fi* *otettiin* käyttöön 12.12.2017 kolmella kielellä. Verkkosivusto avattiin kokonaisuudessaan 22.5.2018. Sivustolla on ollut 19.8.2019 mennessä yhteensä reilut 28 000 käyntiä ja yksittäinen kävijä on vieraillut sivustolla keskimäärinen noin 3 minuuttia. Sivuston uutiskirje otettiin käyttöön kesäkuussa 2018 ja tilaajia uutiskirjeelle on kertynyt n. 760. Sivustolta löytyy ajankohtaista tietoa harmaan talouden ja talousrikollisuuden ilmiöistä, niiden laajuudesta ja torjunnasta. Lisäksi sivusto antaa yrityksille ja kansalaisille tietoa siitä, miten toimia oikein ja suojautua harmaan talouden ja talousrikollisuuden aiheuttamilta haitoilta. Ajankohtaisia ilmiöitä kuvataan yhdistelemällä useamman eri viranomaisen havaintoja.

Verohallinnon tilannekuvaverkosto

Verohallinnon eri yksiköiden edustajista muodostettu tilannekuvaverkosto on kokoontunut kerran keväällä 2018 keskustelemaan Verohallinnon eri yksiköiden roolista sivuston sisällön tuottajina. Lähtökohtaisesti verkoston jäsenet on vastuutettu tuottamaan tietyt tiedot yksiköistään ja prosesseistaan tietyin määräajoin. Verkosto on toiminut aktiivisesti tuottaen sisältöä sivustolle, sekä tilasto- ja valvontatietoa VH:n eri yksiköiden ja prosessien toimenpiteistä että kuvauksia ja havaintoja harmaan talouden eri ilmenemismuodoista ja valvontatavoista. Verohallinnon henkilöstön tilannekuva-sivuston tietoisuuden lisäämiseksi Intrassa on julkaistu esittelyvideo, jota voi vapaasti jakaa Verohallinnon sisällä. Verkoston yhteisen työtilan kehittäminen on vireillä ja työtila on tarkoitus ottaa nykyistä aktiivisempaan käyttöön.

2.2 PIMEÄN TYÖN TORJUNTA JA KANSALLISEN SEKÄ KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN EDISTÄMINEN

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hanke on käynnistynyt. Hankeen valmiusaste 90% (30.10.2018)

EU:n pimeän työn vastaista yhteistyötä edistävä foorumi ja sen toimintaa tukeva kansallinen verkosto mahdollistavat nykyistä paremman kokemusten vaihdon eri maiden viranomaisten välillä pimeän työn torjumiseksi ja eri maiden käytäntöjen arvioimiseksi niiden soveltuvuudesta Suomeen. Suomen pimeän työn torjunta kohdistuu lähinnä EU-foorumin työohjelman mukaisiin toimenpiteisiin. Lisäksi Suomi on aktiivisesti osallistunut EU-foorumin valmistelutyöhön sekä vaikuttanut EU-tason toimintaan jakamalla vuorovaikutteisesti tietoa Suomen harmaan talouden torjunnan strategiasta ja toimista harmaan talouden ja pimeän työn torjumiseksi sekä osallistumalla työohjelman mukaisiin tapahtumiin ja seminaareihin sekä kansallisten hyvien käytäntöjen esittelemiseen seminaareissa ja foorumin nettisivuilla.

Kansallinen pimeän työn verkosto:

TEM asetti kansallisen pimeän työn verkoston 19.8.2016. TEM vastaa yhteistyössä STM:n kanssa verkoston toiminnasta. Verkostossa ovat edustettuina keskeiset ministeriöt ja viranomaiset (OM, SM, STM, VM, Verohallinnon yritysverotusyksikkö, Harmaan talouden selvitysyksikkö (HTSY), AVI, ETK, Migri, Valtakunnansyyttäjän virasto). Kansallinen yhteistyöverkosto kokoontuu ennen EU-foorumin kokouksia. Muina aikoina verkoston kautta tarvittava yhteydenpito hoidetaan sähköpostitse.

Verkoston kautta jaetaan EU-foorumin työstä ja muiden maiden käytännöistä pimeän työn torjumiseksi kaikille asianosaisille tahoille. Verkostossa edustetut tahot ovat osallistuneet aktiivisesti sekä kansallisesti että EU-tasolla pimeän työn verkoston kokouksiin, tapahtumiin ja komission tarvitsemien vastausten ja selvitysten laatimiseen.

Merkittävimpiä kansallisesti valmisteluja asioita ovat 20.6.2017 pidetty EU:n komission tukema pimeän työn torjunnan –seminaari, ja meneillään oleva harmaan talouden ja talousrikostorjunnan johtoryhmän tukema moniviranomaisyhteistyön pilottihanke sekä Suomen hyvien käytäntöjen esittely seminaareissa ja foorumin nettisivuilla.

EU:n pimeän työn torjunnan foorumi:

EU-foorumin eri toimien tarkoituksena on edistää viranomaisten osaamista ja tietoisuutta sekä yhteistyötä pimeän työn torjuntakeinoista ja pimeän työn uusista ilmenemismuodoista. Pimeän työn torjunta on sidoksissa EU:n foorumin kaksivuotiseen rullaavaan toimintaohjelmaan, jota Suomessa on erinomaisesti noudatettu.

Suomi on ollut EU-yhteistyössään aktiivinen:

- Suomi osallistui EU-foorumin työohjelman valmisteluun sekä vuosille 2017-2018 että vuosille 2019-2020.

- Suomi osallistui terminologityöhön, jonka tarkoituksena on lisätä yhteistä ymmärrystä pimeän työn torjunnasta käsitteistöä ja sanastoa avaamalla.

- EU-foorumin rakennusalan seminaarissa 3.5.2017 oli Suomen esitys ”The obligations of main contractors and contractors in supply chains in Finland - Information reporting requirement in the construction industry”.

- TEM isännöi 1.-2.6.2017 Helsingissä järjestettyä EU-foorumin Data Mining -seminaaria, jossa Harmaan talouden selvitysyksikkö luennoi HTSY:n toiminnasta. Tiedonlouhinnan hyödyntäminen ja edistäminen viranomaistoiminnassa on keskeinen väline pimeän työn torjunnassa.

- Suomi oli mukana työsuojelun yhteispohjoismaisessa hankkeessa (Call for proposal 12.6.2017 –Nordic application). Hankkeessa keskityttiin viranomaisyhteistyöhön ja vertaisoppimiseen. Hanke päättyi keväällä 2018. Pohjoismaat hakivat jatkorahoitusta kesällä 2018 komissiolta. Komissio hyväksyi uuden laajennetun projektin, jossa on mukana myös Baltian maista Viro ja Latvia sekä viranomaisten yhteistyö työmarkkinaosapuolten kanssa. (Nordic Baltic Undeclared Work Project 2019 – 2020 Collaboration, capacity building and sharing of knowledge for future success in combatting undeclared work).

- Suomen työsuojelun tarkastaja osallistui virkamiesvierailuun Tanskassa 4.-8.9.2017. Verohallinnon edustajat osallistuivat keväällä 2017 EU:n pimeän työn foorumissa julkaistavan Suomea koskevan rakentamisen toimialan Good practice - esittelyn valmisteluun, jossa kuvataan veronumerorekisteri. TEM:n edustaja osallistui EU-foorumin seminaari 13.9.2017 tiedonvälityksestä ja viestinnästä foorumin työn edistämiseksi sekä 18.-20.9.2017 Latvian työsuojeluviranomaisten pyytämään keskinäisen oppimisen projektiin (Mutual learning project, MAP) työsuojeluviranomaisten osaamisen edistämiseksi puuttua pimeään työhön. ETK:n edustaja osallistui postilaatikkoyrityksiä käsittelevään seminaariin 30.11.2017.

- Seminaarissa 22.-23.3.2018 teemakeskustelussa olivat tiedottaminen ja työkalut työnantajien ja työntekijöiden saavuttamiseksi. Suomesta Verohallinto esitteli bruttolaskuria. Maantieliikenteen kuljetusalan seminaarissa 1.6.2018 Suomen edustaja oli työsuojeluhallinnosta.

- Vuonna 2019 Suomi on osallistunut 1) foorumin maatalousalan seminaariin kertomalla Suomen mallista (Employee sharing / co-employment in agriculture in Finland), 2) EU-tason tiedotuskampanjan valmistelutyöhön tietoisuuden lisäämiseksi pimeän työn torjunnasta ja 3) Kyproksen ns. MAP-projektiin edistämään työsuojeluviranomaisten toimintaedellytyksiä pimeän työn torjumiseksi.

- Suomi osallistui EU-foorumin puitteissa työryhmätyöhön, jossa pohdittiin Euroopan työviranomaisen perustamisessa huomioon otettavia näkökohtia. Komission ehdotus Euroopan työviranomaisen (ELA) perustamisesta annettiin 13.3.2018. Ehdotuksessa mukaan foorumin lakkautetaan ja se sulautetaan perustettavaan viranomaiseen. Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asiain neuvosto (TSTK-neuvosto) saavutti joulukuussa 2018 yleisnäkemyksen asiasta. ELA:n sijaintipaikasta päätetään 13.6.2019 TSTK-neuvostossa.

Laajan kokoonpanon kaksipäiväisiä EU:n pimeän työn torjunnan foorumin kokouksia on kaksi vuosittain. Kokouksiin valitaan aina yksi laajasti käsiteltävä teema yksittäisten asioiden käsittelyn lisäksi. Maaliskuussa 2017 teemana oli valeyrittäjyys, lokakuussa 2017 jakamistalous, maaliskuussa 2018 jäsenmaiden omat ns. virallisen työn tekemisen kannustinmallit (voucher schemes) ja lokakuussa 2018 työnteon ali-ilmoittaminen viranomaisille sekä pimeä työ ja sen torjunta laajasta, holistisesta näkökulmasta ja maaliskuussa 2019 valeyrittäjyydestä ja sen torjumisesta . Näiden lisäksi foorumin puitteissa on tarkasteltu lukusia muita aiheita mm. virtuaalivaluuttoihin ja salattuihin rahansiirtoihin liittyviä toimia.

EU-tason pimeän työn torjunnan vaikuttavuus tulee jatkossa vielä paremmin näkyväksi, kun foorumin tuottama materiaali saadaan EU:n virtuaalikirjaston avulla täysimääräisemmin eri maiden kansallista viranomaistyötä. Lisäksi ELAn käynnistyminen tehostaa jatkossa pimeän työn torjuntaa EU-tasolla.

2.3 VIRANOMAISTEN TOIMINTASUUNNITELMA RAHANPESUN TORJUNNAN TEHOSTAMISEKSI

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke on valmistunut (8.6.2018) Väliraportti laaditiin syksyllä 2017. Toimenpideohjelman kirjoittaminen on käynnistynyt. Tavoitteena oli laatia varsinainen toimintasuunnitelma rahanpesun torjunnan tehostamiseksi strategian voimassaolon loppupuolella 2019-2020 sen jälkeen, kun kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio on päivitetty (ensimmäinen 3.7.2017 voimaan tulevaan lakiin perustuva riskiarvio). OECD:n alainen FATF:n maatarkastuksen (24.5.-8.6.2018) lähestyessä kävi ilmi, että hyväksytty rahanpesun torjunnan toimintasuunnitelma otettaisiin asiakirjana vastaan tarkastajien suorittamassa arvioinnissa. Tarkastajat odottivat saavansa suunnitelman tarkastuksen aikana. Sisäministeriössä suunnitelman laadintaa kiirehdittiin siten, että hyväksytty toimintasuunnitelma luovutettiin tarkastajille 8.6.2018. Poliisiammattikorkeakoulun laatiman kansallisen riskiarvion perusteella laadittu luonnos rahanpesun torjunnan toimintasuunnitelmasta esiteltiin talousrikostorjunnan johtoryhmässä 22.5.2018. Toimintasuunnitelma lähetettiin 23.5.2018 kiireelliselle lausunnolle johtoryhmään. Korjausehdotukset palautettiin 31.5.2018. Annetun palautteen jälkeen toimintasuunnitelmaan tehtiin korjaukset ja se vahvistettiin 8.6.2018. Sisäministeriö on asettanut toukokuussa 2018 rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan kansallinen viranomaisyhteistyöryhmän, jolle on asetettu selkeät tavoitteet mm. tiedon välitykseen liittyen.

2.4 SELVITYS TYYPPIHYVÄKSYTTYJEN KASSAJÄRJESTELMIEN SOVELTUVUUDESTA SUOMEEN

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Verohallinnossa käynnistettiin tyyppihyväksyttyjen kassajärjestelmien soveltuvuutta koskeva hanke 12.9.2016. Hankkeeseen liittyvien esiselvitysten valmiusaste on 95 %. (31.1.2019) Hankkeeseen ovat osallistuneet asiantuntijat Verohallinnon tietohallintoyksiköstä, yritysverotusyksiköstä, veronkantoyksiköstä ja harmaan talouden selvitysyksiköstä. Työryhmän työnä laadittiin neljä osaselvitystä ja yhteenvetoloppuraportti. Selvitykset jakautuvat teemoittain: 1.) lainsäädäntö ja soveltamisalan laajuus 2,) kansainväliset käytännöt 3.) valvonta 4.) teknologiset toteuttamisvaihtoehdot sekä 5.) yhteenveto. Raportit julkaistiin 12.6.2018 tilannekuvatoiminnon www.harmaa-talous-rikollisuus.fi sivustolla https://bit.ly/2y3ZGKP Verohallinnon työryhmä ehdottaa on-line kassajärjestelmien käyttöönottoa Suomessa. Verotuottojen vuotuisen kasvun voidaan odottaa laajimmassa sovelluksessa lisääntyvän noin 120 - 140 miljoonaa euroa vuodessa. Perustamiskustannukset yrityksille olisivat noin 122 miljoonaa

euroa ja Verohallinnolle 24 miljoonaa euroa. Vuotuiset käyttökustannukset olisivat yrityksille noin 25 - 30 miljoona euroa ja Verohallinnolle 4 - 6 miljoonaa euroa.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta tehostuisi on-line kassajärjestelmien käyttöönotolla. Valvonta tehostuisi ja tulisi realiaikaiseksi. Kassajärjestelmillä olisi positiivisia vaikutuksia myös kilpailuneutraliteettiin.

Toteutuessaan fiskaaliset kassajärjestelmät edistäisivät myös sähköisen verkkokaupan ja ns. alustatalouden verotuksellisten haasteiden hallintaa sekä edistäisi mahdollisesti uusien maksamisessa tapahtuvien muutosten toteutumista. Kantavana periaatteena on luoda ratkaisu, joka mahdollistaa kassa- ja maksupäätejärjestelmien kehityksen avoimuuden sekä mahdollisimman pienen rasitteen yrityksille käyttöönotto- sekä muutostilanteessa.

Esiselvityksestä pyydettiin lausuntoa yli viideltäkymmeneltä eri taholta, kuten ministeriöiltä ja viranomaisilta, työmarkkinaosapuolilta sekä laite- sekä järjestelmätoimittajilta. Lausunnon antoi 33 eri tahoa, joista 24 puolsi uudistusta, seitsemän vastusti ja kaksi ei lausunut kantaansa.

Käynnistetyssä jatkoselvityksessä arvioitiin kassajärjestelmien suhdetta tietosuoja-asetukseen (GDPR).

Harmaan talouden selvitysyksikkö julkaisu elokuussa 2019 selvityksen Digitaaliset kassajärjestelmät e-kuitin tuottajana - näkymiä tulevaisuuden mahdollisuuksista. Selvityksessä kuvataan tulevaisuuden mahdollisuuksia, joita digitaaliset kassajärjestelmät toteutuessaan tukisivat. Onkin nähtävissä, että digitaalisten kassajärjestelmien tulevaisuuden mahdollisuudet liittyvät uusien teknologioiden hyödyntämiseen viranomaisraportoinnissa tai viranomaismaksujen maksamisessa. Taloushallinnon kansallisten ja pohjoismaisten digitalisointihankkeiden tavoitteet hyötyisivät merkittävällä tavalla digitaalisten kassajärjestelmien tuottamista e-kuiteista.

2.5 VIRANOMAISTEN TOIMINTASUUNNITELMA RAHOITUS-MARKKINOIDEN VÄÄRINKÄYTÖN ESTÄMISEKSI

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke on käynnistynyt 20.5.2016, Valmiusaste 70 % (7.5.2019) Valtiovarainministeriössä on käynnistetty toimintasuunnitelman laadinta. Ministeriö järjesti laajapohjaisen, viranomaisille suunnatun keskustelutilaisuuden 20.5.2016, jossa käytiin läpi rahoitusmarkkinoihin liittyviä talousrikostorjunnan kysymyksiä. Eduskunta on antanut lausuman (EV 44/2017 vp), jonka mukaan ” eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää finanssialan kansalliseen harkintaan perustuvan seuraamussäännöstön kokonaisuuden ja tekee asiasta talousvaliokunnalle selvityksen”. Oikeusministeriö on asettanut työryhmän selvittämään rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia. Työryhmän toimikausi päättyy 31.8.2018 ja se kattaa osittain kysymyksiä, jotka on ollut tarkoitus ratkaista valtiovarainministeriön eduskunnan lausumaan ja rahoitusmarkkinoiden väärinkäytön torjunnan tehostamiseen liittyvässä toimintasuunnitelmassa ja sen nojalla tehtävissä toimissa. Valtiovarainministeriö laatii työryhmän työn perusteella selvityksen vuoden 2020 aikana. Valtiovarainministeriö tulee vuoden 2020 aikana valmistelemaan hallituksen esityksen arvopaperimarkkinoita koskevan törkeän tiedottamisrikoksen säätämiseksi ja Finanssivalvonnan tutkintavaltuuksien kehittämiseksi. Valtiovarainministeriö on antanut eduskunnalle hallituksen esityksen laiksi Finanssivalvonnasta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 38/2018 vp). Lait tulivat voimaan 5.6.2018. Esityksellä lisätään erityisesti Finanssivalvonnan ja Verohallinnon välistä tietojenvaihtoa. Finanssivalvonnalla on esimerkiksi mahdollisuus hyödyntää velvoitteidenhoitoselvityksiä osana valvontaa. Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä on tullut voimaan 1.5.2019. Laissa säädetään viranomaisten ja luottolaitosten välisestä tiedonhakujärjestelmästä, jonka kautta viranomaiset voivat saada sähköisesti tietoja pankki- ja maksutileistä. Lisäksi Tulli ylläpitää rekisteriä, jonka kautta viranomaiset voisivat saada tietoa maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen ja virtuaalivaluutan tarjoajien asiakkaista ja asiakasvaratileistä.

2.6 EU:N JÄTESIIRTOASETUKSEN (EY/1013/2006) MUKAISTEN TARKASTUSSUNNITELMIEN LAADINNAN EDISTÄMINEN KANSAINVÄLISTEN JÄTESIIRTOJEN VALVOMISEKSI

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke on käynnistynyt 7.6.2016. Hanke on valmistunut vuoden 2016 lopussa (5.5.2017). Kansainvälisten jätesiirtojen tarkastussuunnitelma löytyy netistä osoitteesta: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Luvat_ilmoitukset_ja_rekisterointi/Jatteiden_k

ansainvaliset_siirrot/Jatesiirtojen_valvonta_ja_tarkastukset.

3.1 VIRANOMAISTEN TOIMIVALTUUKSIEN JA TIETOJENVAIHTOSÄÄNNÖSTEN KEHITTÄMINEN

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Lakimuutosten ja selvitysten arvioitu valmiusaste on 85 %. (30.4.2019)

Toteutetut lainsäädäntömuutokset

Vuonna 2016 laajennettiin velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöalaa koskemaan kuluttajaluottojen sekä eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnin valvonnassa (HE 77/2016), työsuojeluhallinnon tehtävissä tilaajavastuulain, ulkomaalaisvalvonnan ja työsuhteen vähimmäisehtojen valvonnassa (HE 114/2016), julkisten hankintojen tekemisessä (HE 108/2016) sekä palkkaturvan tehtävissä (HE 196/2016). Samalla näiden tehtävien tietojensaantioikeuksia laajennettiin.

Syksyllä 2017 HE 154/207 voimaan pantiin ns. DAC5 direktiivi säätämällä uusi VML 23 a §, jonka mukaan rahanpesulaissa tarkoitettujen ilmoitusvelvollisten on Verohallinnon kehotuksesta tunnistetiedon, pankkitilin numeron, tilitapahtuman tai muun vastaavan yksilöinnin perusteella annettava ja esitettävä tarkastettavaksi tiedot mekanismeista, menettelyistä, asiakirjoista sekä muista tiedoista, joiden perusteella raportoivat suomalaiset finanssilaitokset ovat suorittaneet uusien kansainvälisten tietojenvaihtostandardien edellyttämät velvoitteet ja huolellisuusmenettelyt raportoitavien tilien tunnistamisessa. Samalla täsmennettiin sivullisen tiedonantovelvollisuuden oikeellisuuden varmistamiseen liittyvää tarkastusnormia VML 23 §. Muutokset eivät varsinaisesti muuta Verohallinnon tiedonsaantioikeuksia, vaan täsmällisellä säännöksellä halutaan varmistaa uusien kansainvälisten tietojenvaihtostandardien tehokas täytäntöönpano Suomessa. Osana tehokkaan täytäntöönpanovelvoitteen täyttämistä samalla muutettiin verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 ja 20 §:ää siten, että jatkossa Verohallinto voi salassapitosäännösten estämättä antaa oma-aloitteisesti (ja pyynnöstä) Finanssivalvonnalle ja Patentti- ja rekisterihallitukselle sellaisia verovalvonnassa havaittuja tietoja, joilla saattaa olla merkitystä niiden valvoessa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisestä annetun lain (444/2017) 3 luvussa säädettyjä velvoitteita asiakkaan tuntemisesta. Laki tuli voimaan 1.1.2018.

Vuonna 2017 laajennettiin velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöalaa koskemaan kaikkia liikennelupaviranomaisen lupa- ja valvontatehtäviä (HE 161/2016). Rahanpesun- ja terrorismin rahoittamisen torjuntaa koskevassa lakipaketissa (HE 228/2016) laajennettiin Aluehallintoviraston lupayksikön tietojensaantioikeuksia sekä mahdollisuutta käyttää velvoitteidenhoitoselvityksiä yrityspalveluja tuottavien yritysten, rahanvaihtoa harjoittavien yritysten sekä kiinteistönvälittäjien valvonnassa.

Toukokuun alussa 2018 tuli voimaan lakipaketti veronkannon ja verotuksen toimittamisesta. Lakimuutoksen tarkoituksena on muun muassa, että korruptioon liittyvien rikosten paljastamisen ja selvittämisen edistämiseksi mahdollistetaan Verohallinnon oikeus antaa omasta aloitteesta verotustietoja verovelvollista koskevine tunnistetietoineen esitutkintaviranomaiselle. Lakiin verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta on tehty lisäys, jonka mukaan verotustietoja voidaan antaa verovalvonnan yhteydessä tehdyistä havainnoista, joiden voidaan epäillä liittyvän eräisiin virka- ja lahjusrikoksiin tai luottamusaseman väärinkäyttöön.

Finanssivalvonnasta annettua lakia koskeva muutos tuli voimaan 5.6.2018. Sen mukaan Finanssivalvonnalla on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta veroihin ja muihin julkisiin makuihin liittyviä tietoja lain 3 §:ssä tarkoitettuihin Finanssivalvonnan tehtäviin. Finanssivalvonnalla on lisäksi oikeus käyttää näihin tehtäviinsä velvoitteidenhoitoselvityspalvelua 1.1.2019 alkaen.

Heinäkuun alussa vuonna 2018 tuli voimaan laki matkapalveluyhdistelmien tarjoajista (921/2017), jossa laajennettiin Kilpailu- ja kuluttajaviraston oikeutta saada tietoja muilta viranomaisilta sellaisista matkapalveluyhdistelmien tarjoajista, joiden on asetettava vakuus ja joille laissa on asetettu rekisteröintivelvollisuus. Rekisteröinnin yhtenä edellytyksenä on julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitaminen. Samalla Kilpailu- ja kuluttajavirastolle säädettiin oikeus saada velvoitteidenhoitoselvityksiä tätä tehtäväänsä varten. Velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käyttöä koskeva säännös tulee voimaan myöhemmin syksyllä.

Vuoden 2019 alussa tuli voimaan laki perintätoimen harjoittajien rekisteröinnistä. Lain mukaan perintätoimen harjoittajalta vaaditaan riittävää luotettavuutta. Luotettavuutta arvioitaessa otetaan huomioon perintätoimen harjoittajan sekä tähän liittyvien henkilöiden ja muiden yritysten veroihin ja muihin julkisiin maksuihin liittyvien velvollisuuksien hoitaminen. Rekisterinpitäjänä toimiva Aluehallintovirasto saa tehtävää varten tiedonsaantioikeuden edellä todettuihin tietoihin ja se voi lisäksi käyttää tehtävässään velvoitteidenhoitoselvityksiä.

Eduskunta on hyväksynyt esityksen (HE 68/2018) kilpailulakia (948/2011) koskevasta lainmuutoksesta, jonka mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin kilpailulain 2 luvussa ja 4 a luvussa tarkoitettujen kilpailunrajoitusten selvittämiseksi sekä 4 luvussa tarkoitettujen yrityskauppojen valvomiseksi. Kilpailu- ja kuluttajavirastolle mahdollistettaisiin myös velvoitteidenhoitoselvityksen käyttö näihin tehtäviinsä. Laki on tullut voimaan 17.6.2019 ja sitä sovelletan vuoden 2020 alusta.

1.5.2019 tuli voimaan laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (L 571/2019, HE 167/2018). Lailla implementoitiin ns. 5 rahanpesudirektiivi. Laissa säädetään pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmästä ja pankki- ja maksutilirekisteristä. Lain mukaisesti rahanpesun toimivaltaiset viranomaiset voivat käyttää valvontajärjestelmää silloin, kun se on väkltämätöntä rahanpesun- ja terrorismin rahoittamsien estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tämän lisäksi mm. Verohallinto voi käyttää järjestelmää silloin, kun se on välttämätöntä rahanpesulain 9 luvun 5 §:n mukaisen huolehtimisvelvoitteen toteuttamiseksi. Lain esitöiden mukaisesti sääntely koskee vain tilitietojen käsittelyä rahanpesun- ja terrorismin rahoituksen torjunnassa eikä sillä ole vaikutusta eri viranomaisten eritysäännöksissä oleviin tiedonantovelvoitteisiin. Samassa yhteydessä annettiin myös laki virtuaalivaluutan tarjoajista (L 572/2019) jota sovelletaan lain otsikon mukaisesti virtuaalivaluutan tarjoajien harjoittamaan liiketoimintaan.

Vireillä olevat lainsäädäntömuutokset:

Maa- ja metsätalousministeriön elintarvikelakia koskeva esitys on tulossa eduskuntakäsittelyyn syksyllä 2019. Esityksessä ehdotetaan muun muassa, että elintarvikealan toimijalta vaadittaisiin luotettavuutta. Elintarvikealan toimijan luotettavuutta arvioitaisiin muun muassa julkisten velvoitteiden hoitamisen perusteella. Valvontaviranomaisena toimisi mm. Ruokavirasto, jolle ehdotetaan säädettäväksi tiedonsaantioikeus julkisten velvoitteiden hoitamista koskeviin tietoihin sekä mahdollisuus käyttää velvoitteidenhoitoselvityspalvelua. Valvontaviranomaiselle ehdotetaan säädettäväksi myös oma-aloitteinen oikeus luovuttaa tietoa muille viranomaisille. Maa- ja metsätalousministeriö on ilmoittanut, että esityksen olisi tarkoitus tulla voimaan vuoden 2020 alussa.

Sisäministeriö on syksyllä 2019 tuomassa eduskuntaan esityksen uudeksi laiksi henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa sekä eräitä muita siihen liittyviä lakeja. Esityksessä ehdotetaan, että ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä, oleskelua ja kansalaisuusasioita koskevien asioiden käsittelyä, päätöksentekoa ja valvontatehtävien hoitamista tukemaan voitaisiin jatkossa käyttää Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön laatimia velvoitteidenhoitoselvityksiä. Esityksen säännösten on tarkoitus tulla voimaan alkuvuodesta 2020.

Rauenneet lainsäädäntömuutokset:

Valtiovarainministeriössä sekä sosiaali- ja terveysministeriössä on ollut ns. sote- lakipakettiin liittyen vireillä yksityistä sosiaali- ja terveyspalveluita koskevaa lainsäädäntövalmistelua, jossa toimialan yrityksien rekisteröinnin edellytykseksi olisi tulossa julkisoikeudellisten velvoitteiden hoitaminen. Rekisteriviranomaisena toimivalle Aluehallintovirastolle on ollut tarkoitus säätää tietojensaantioikeudet salassa pidettäviin viranomaistietoihin ja julkista tehtävää hoitavan tietoihin sekä mahdollistaa velvoitteidenhoitoselvityspalvelun käyttäminen. Lakien valmistelu on rauennut eduskuntatyön päättyessä maaliskuussa 2019.

Selvitykset tietojenvaihtosäännöksien edistämiseksi

Verohallinnon rikosrekisteritietojen käyttötarveselvitys on laadittu Verohallinnon Yritysverotusyksikössä. Rikosrekisteritietojen osalta on arvioitu Verohallinnon käsittelytarvetta huomioiden uudistunut tietosuojasääntely. Harmaan talouden selvitysyksikkö on julkaissut 21.8.2018 selvityksen "Rikostaustan merkitys harmaan talouden riskin arvioinnissa" tilannekuvasivustolla https://bit.ly/2NtXLT9 . Rikosrekisteritietojen käsittely tulee arvioida myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) (EU) 2016/679 ja tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 ja näiden perusteella annetun kansallisen tietosuojalain 1054/2018 kannalta. Tätä arvioita ei ole vielä tehty.

Kansainvälisen tietojenvaihdon kehittyminen

Verohallinto on ollut vahvasti mukana edistämässä hallinnollisesta yhteistyöstä ja petosten torjunnasta arvonlisäverotuksen alalla annetun asetuksen EU N:o 904/2010 täydentämistä siten, että jäsenvaltiot keräisivät maksunvälittäjiltä tiedot rajat ylittävistä maksutapahtumista. Jäsenvaltiot keräisivät tiedot yhdenmukaisesti ja ne tallennettaisiin yhteiseen sähköiseen keskusjärjestelmään jäsenvaltioiden käsiteltävisi. Muutoksen tarkoituksena on vähentää verkkokaupan alv -petoksia sekä vahvistaa veroviranomaisten ja maksupalveluntarjoajien yhteistyötä.

Hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla annettua direktiiviä 2011/16/EU on täydennetty rajat ylittävien järjestelyiden raportointivelvoitteella ja rajat näiden tietojen automaattisella tietojenvaihdolla (DAC 6). Raportointivelvollisuus koskee sekä järjestelyn välittäjää että verovelvollista itseään. Muutoksen tarkoituksena on edistää verotuksen läpinäkyvyyttä ja ehkäistä aggressiivista verosuunnittelua. Direktiivimuutoksen kansallinen täytäntöönpano on vireillä ja tätä koskeva hallituksen esitys annetaan syksyn 2019 aikana.

Viranomaistiedon saatavuuden lisääminen

Viranomaistietopalvelurajapintahanke (VTPR)

Verohallinto toteutti vuosina 2012-2017 viranomaistietopalvelurajapintahankkeen (VTPR), jolla julkishallinnon yritystietovarantojen tietoja saatettiin joustavasti velvoitteidenhoitoselvitykseen oikeutettujen viranomaisten käyttöön.

Hankkeen aikana vuoden 2017 loppuun mennessä rajapinnan hyödyntämisen ovat aloittaneet (aloitusjärjestyksessä) Ulosotto, Verohallinto, Tekes, ELY-keskus, Konkurssiasiamiehen toimisto, Työttömyysvakuutusrahasto ja Hankintatoimi. Hankkeessa on toteutettu myös käyttöönottovalmius ELY-keskuksen uusiin käyttötarkoituksiin, Aluehallintovirastolle, Tapaturmavakuutuskeskukselle ja Valviralle. Näiden osalta käyttöönotto alkoi 1.2.2018.

Velvoitteidenhoitoselvitys pyyntöjen määrä on kasvanut hankkeen aikana kun viranomaiset ovat ottaneet käyttöön hankkeessa toteutetun palvelurajapinnan käyttöön. Vuonna 2017 velvoitteidenhoitoselvityspyyntöjä oli 274 385 kpl ja vuonna 2018 yhteensä 322 876 kpl. Vuoden 2019 pyyntömäärät ovat olleen n. 20 % kasvussa edelliseen vuoteen verrattuna. Selvitysten määrän kasvu on toteutunut ilman henkilöstövaikutuksia.

VT-koordinointiryhmä edistää tietojenvaihtoa

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö on asettanut viranomaistiedon koordinointiryhmän (VT-koordinointi) 17.1.2018, jonka tehtävänä on toimia kehittämis- ja yhteistyöryhmänä viranomaistiedon hyödyntämisessä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa. Työryhmän jäseniksi kutsuttiin viranomaisrekistereiden omistajia tai tiedon hyödyntäjinä toimivia valvonta-, lupa- ja tukiviranomaisia.

Työryhmässä käsitellään ajankohtaisia muutoksia mm. eri viranomaisten toiminnassa, organisaatiossa, tietojen vaihdossa, jakelussa, käsittelyssä ja analytiikassa. Myös VHS-palvelun kehitysasiat ja sekä tietojenvaihtoon ja käyttöön liittyvät lainsäädäntömuutokset ovat työryhmässä esillä. Kaikki tietojenvaihdosta kiinnostuneet eri viranomaiset voivat halutessaan osallistua työryhmän työhön.

3.2 SELVITYS ULOSOTTOMENETTELYSSÄ VARATTOMAKSI TODETTUJEN YRITYSTEN AIHEUTTAMISTA ONGELMISTA

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hankkeen valmiusaste on 100 % (24.9.2018)

Työryhmä asetettiin 11.11.2016 Valtakunnanvoudinviraston päätöksellä. Työryhmässä on kuvattu nykytilaa ja siihen liittyviä ongelmia. Työryhmässä on hahmoteltu osallistuvien tahojen ratkaisuvaihtoehtoja ja tavoitteita, joihin pyritään.

Tilanne 28.1.2019: Työryhmän työstä on laadittu loppuraportti, joka on ollut yksimielinen.

Ulosotossa varattomaksi todetut yritykset pystyvät jatkamaan toimintaansa varattomaksi toteamisen jälkeen. Merkittävimmäksi haitaksi on arvioitu sitä, että lakisääteiset velvoitteensa laiminlyövät yritykset voivat tuottaa tavaroita ja palveluita markkinoille edullisemmalla hinnalla kuin kilpailijat, jotka hoitavat velvoitteensa asianmukaisesti.

Yritysten sopimuskumppaneille ja erityisesti kuluttaja-asiakkaille kesken urakan paljastuva yrityksen kyvyttömyys vastata sitoumuksistaan voi aiheuttaa merkittävää harmia ja taloudellista vahinkoa.

Työryhmä on katsonut, että tieto yrityksen varattomuudesta tulisi olla helposti kaikkien niiden saatavilla, joilla on tarve arvioida yrityksen taloudellista luotettavuutta.

Varattomien yritysten aiheuttamia ongelmia selvittänyt työryhmä ehdottaa loppuraportissa, että varattomuustiedon yleisöjulkisuutta lisättäisiin. Tieto yritykselle todetusta varattomuudesta voisi olla tarvittavien lakimuutosten jälkeen saatavilla maksutta yleisöjulkisesta ytj-tietopalvelusta.

Työryhmässä arvioitiin lisäksi, tulisiko yritykselle todetun varattomuuden olla peruste yrityksen poistamiselle kaupparekisteristä. Ehdotukseen ja erityisesti poistetun yrityksen oikeudelliseen asemaan nähtiin kuitenkin liittyvän ongelmia, joiden vuoksi työryhmä ei kannattanut ehdotusta.

Loppuraportti on suunniteltu esiteltävän talousrikostorjunnan johtoryhmälle vuoden 2019 helmikuun kokouksessa.

Hanke sai työnsä päätökseen aikataulussa.

4.1 HALLINNOLLISTEN SEURAAMUSTEN KÄYTTÖALAN LAAJENTAMINEN

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Valmiusaste 100 % (5.2.2019)

Oikeusministeriön oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa vuosille 2013–2025 todetaan keskipitkän aikavälin tavoitteena, että hallinnollisten sanktioiden käyttöalan laajentamisen edellytykset sekä sääntelytapojen määräämismenettelyn puutteet selvitetään. Oikeusministeriö asetti 21.3.2017 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia koskevan yleisen lainsäädännön tarve ja valmistella asianomaisen lainsäädännön toteuttamiseksi tarpeelliset säännösehdotukset. Työryhmän tuli lisäksi laatia yhtenäiset periaatteet rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten käyttöalalle ja seuraamusten käyttöönoton vaatiman hallinnonalakohtaisen sääntelyn edellyttämille lainsäädäntötoimille. Työryhmän määräaika päättyi 30.11.2018.

Työryhmä päätyi mietinnössään (Oikeusministeriön julkaisu 52/2018) arvioon, jonka mukaan hallinnollisia sanktioita koskevalle yleislainsäädännölle ei ole ainakaan toistaiseksi riittäviä perusteita ja edellytyksiä, kun otetaan erityisesti huomioon seuraamusjärjestelmien moninaisuus ja niiden toimeenpanoon laajasti kohdistuvat EU-oikeudelliset velvoitteet sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen jatkuvasti kehittyvä oikeuskäytäntö. Työryhmä kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että sakon täytäntöönpanosta annetun lain ajantasaisuus olisi aiheellista arvioida.

Mietintöön sisältyy työryhmän ehdotus lainvalmistelun tukena käytettäviksi hallinnollisten sanktioiden sääntelyperiaatteiksi. Sääntelyperiaatteet on työryhmän ehdotuksen mukaisesti tarkoitus sisällyttää osaksi Finlex.fi -sivustolla julkaistua Lainkirjoittajan opasta.

4.2 ESITUTKINTAVIRANOMAISET, VALTAKUNNANSYYTTÄJÄN-VIRASTO, VEROHALLINTO SEKÄ KONKURSSIASIAMIES LUOVAT TOIMINTAMALLIN, JOTA KÄYTÄNNÖSSÄ SOVELTAMALLA VOIDAAN VARMISTAA RIKOSVASTUUN KOHDENTUMINEN ESITUTKINTAA RAJAAMALLA SEKÄ KÄYTTÄMÄLLÄ VAIKUTTAVIA HALLINNOLLISIA SEURAAMUKSIA

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hanke on valmistunut (14.12.2017)

Hanke on käynnistynyt maaliskuussa 2017. Hankkeen työryhmässä on ollut edustus Sisäministeriöstä, Poliisihallituksesta, Valtakunnansyyttäjävirastosta, Valtakunnanvoudinvirastosta, Verohallinnon Yritysverotusyksiköstä ja Veronkantoyksiköstä, Konkurssiasiamiehen toimistosta ja Tullista. Kaikilta ko. tahoilta pyydettiin ehdotukset keskeisistä asioista ja toimenpiteistä, joilla nopeutetaan rikosprosessin kestoa ja tehostetaan juttujen etenemistä ja tuomioistuinten työskentelyä.

Talousrikosympäristössä tapahtui vuosien 2016-2017 aikana muutoksia, joihin lähdettiin työryhmän puitteissa reagoimaan. Poliisilla olevien avointen juttujen määrät nousivat jyrkästi ja samaan aikaan rikoshyödyn takaisinsaanti putosi merkittävästi.

Verohallinnon tehostettua omaa toimintaansa, poliisille tehdyt verojuttujen rikosilmoitusmäärät nousivat nopeasti vuositasolla noin 500 tehdystä ilmoituksesta noin 800 kappaleeseen. Talousrikostutkintayksiköissä juttumäärät lähtivät osittain tästä syystä nousemaan.

Takaisinsaatu rikoshyöty on ollut laskusuunnassa koko Suomessa. Reaaliaikaisia talousrikosjuttuja velallisen jutuista on vähän. Pesänhoitajat tekevät ilmoituksia poliisille epäillyistä rikoksista, mutta viive tapahtumista, ilmoituksen tekemiseen ja tutkinnan aloittamiseen on pitkä. Käytännössä rikoshyöty on tällöin jo ehditty hävittämään

Työryhmässä keskityttiin em. kahteen pääasiaan eli velallisten juttujen uudenlaisen toiminta- ja tutkintamallin luomiseen sekä verojuttujen nopeamman tutkintamallin luomiseen.

Verojuttujen nopeamman tutkintamallin luomisessa erikseen asetettu alatyöryhmä sai työnsä päätökseen 30.10.2017. Malli verojuttujen "nopempi menettely tutkinnassa" ja erityistutkinnan kehittämismalli valmistuivat 14.12.2017. Alatyöryhmän työn yhteydessä käynnistettiin asiaan liittyvä pilotointi Itä-Uudenmaan poliisin talousrikosyksikössä. Pilotoinnissa hyödynnettiin alatyöryhmässä esille nostettua toimintamallia.

Poliisihallitus lähetti verojuttujen mallista hallinnollisen ohjauskirjeen kaikille poliisiyksiköille. Samalla huolehdittiin siitä, että yhteistyöviranomaiset saivat tiedon uudesta käytännöstä. Lisäksi esitykset 2018 vuoden koulutussuunnitelmista tehtiin poliisiammattikorkeakoululle. Verorikosten tutkintamalli vietiin eri kurssien koulutussisältöön. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen talousrikosyksikön verorikosten pilotointia tullaan hyödyntämään koulutuksissa ja mallin toimeenpanossa.

Velallisen juttujen osalta konkurssiasiamiehentoimisto valmisteli ja laati mallin ja siihen liittyvän prosessikaavion työryhmässä.

Rikosprosessin tehostamista ja erityistarkastusten kohdentamista koskevasta uudesta toimintamallista ja poliisin yhteyshenkilöverkostosta on kerrottu konkurssipesien pesänhoitajille suunnatulla alueellisella koulutuskierroksella 2018 (Tampere, Kuopio, Oulu, Vaasa, Turku). Asia on ollut esillä myös muissa koulutustilaisuuksissa.

Konkurssiasiain neuvottelukunta on valmistellut kuvauksen toimintamallia koskevista menettelytavoista kahteen suositukseen, jotka koskeva erityistarkastuksia ja rikosilmoituksen tekemistä. Suositukset on vahvistettu neuvottelukunnassa. Toimintamalli on kirjattu neuvottelukunnan suosituksiin, jolloin siitä on tullut osa hyvän pesänhoitotavan mukaista menettelyä.

Hanke valmistui aikataulussa.

4.3 SELVITYS VEROTUKSEEN LIITTYVIEN VÄÄRINKÄYTÖSTEN PALJASTAMISEN JA SELVITTÄMISEN TEHOKKUUDESTA JA VAIKUTTAVUUDESTA

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hankkeen valmiusaste on 30 %. (30.6.2017), Hankkeen valmiusaste on 90 %.(17.9.2018)

Työryhmä on kokoontunut noin kuuden viikon välein. Selvityksen osia on valmisteltu puheenjohtajan johdolla pienemmissä ryhmissä (rikosoikeudelliset seuraamukset vs hallinnolliset seuraamukset; tarkastuksiin liittyvät kysymykset; sivullisen tiedonantovelvollisuuden valvontaan liittyvät kysymykset). Toimikausi jatkuu vuoden 2018 loppuun saakka. 24.1.2018 pidetään kokous, jossa sovitaan selvityksen valmistelusta, mahdollisesta kommentoinnista ym.

Selvityksen sisältönä on viranomaisten kokema tehokkuus ja vaikuttavuus. Selvityksen aikana on havaittu, että sanktioiden tai tarkastusmenetelmien vaikutusta ilmoitusvelvollisten / verovelvollisten toimintaan on mahdotonta saada selvitettyä viranomaisten toimintaa kuvaavasta datasta.

Hankkeen aikana on noussut esiin muutamia ehdotuksia lainsäädännön kehittämiseksi.

Selvitys on valmistumasta alkusyksystä 2018, tavoitteena on esitellä hankkeen johtopäätökset 25.9.2018 talousrikostorjunnan johtoryhmässä

4.4 TALOUSRIKOSTEN RANGAISTUSASTEIKKOJEN ARVIOINTI

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):

Hanke on käynnistynyt toukokuussa 2016, Valmiusaste 95 % (7.5.2019)

Sipilän hallituksen hallitusohjelman mukaan varmistetaan, että rikoksista annettavat rangaistukset ovat oikeudenmukaisessa suhteessa teon moitittavuuteen. Väestön oikeustajua ja näkemyksiä seuraamusvaihtoehtoista selvittänyt tutkimus valmistui 21.6.2017 (Kääriäinen, Juha, 2017. Seitsemän rikostapausta: käräjätuomareiden arvioima rangaistuskäytäntö ja väestön rangaistusvalinnat. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 21/2017). Oikeusministeriössä on valmisteltu virkatyönä asiasta tammikuussa 2018 arviomuistio (OMML 7/2018), jossa tarkastellaan muun muassa talousrikosten rangaistuksia. Muistio on ollut lausuntokierroksella, joka päättyi 30.4.2018.

Oikeusministeriö asetti 1.11.2017 työryhmän valmistelemaan unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin annetun direktiivin (ns. unionipetosdirektiivi, 2017/1371) kansallista täytäntööpanoa. Direktiivi sisältää säännökset unionin taloudellisiin etuihin vaikuttavasta petoksesta sekä muista unionin taloudellisiin etuihin liittyvistä rikoksista. Lisäksi direktiivi sisältää säännöksiä esimerkiksi näitä rikoksia koskevista seuraamuksista ja jäsenvaltioiden rikosoikeudellisesta toimivallasta. Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat rikokset tulevat myös kuulumaan perustettavan Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimivaltaan. Työryhmämietintö OMML 15/2018 valmistui 20.4.2018. Hallituksen esitykseen HE 231/2018 vp perustuneet rikoslain muutetut säännökset tulivat voimaan 1.4.2019 (368/2019).

Oikeusministeriö asetti 21.8.2018 työryhmän valmistelemaan rahanpesun torjumisesta rikosoikeuden keinoin annetun direktiivin (EU) 2018/1673 (rahanpesurikosdirektiivi) täytäntöönpanoa. Direktiivi koskee rahanpesuna rangaistavien tekojen määrittelyä ja näiden rikosten rangaistustasoa. Jäsenvaltioiden on pantava direktiivi täytäntöön viimeistään 3.12.2020. Työryhmä luovutti mietintönsä 16.4.2019. Mietintö lähetetään lausuntokierrokselle. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa vuonna 2020.

Direktiivi muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta (ns. maksuvälinepetosdirektiivi) hyväksyttiin neuvostossa 9.4.2019. Direktiivissä määritellään maksuvälineitä koskevia rikoksia. Soveltamislaan kuuluvat myös virtuaalivaluutat. Direktiivi sisältää myös rangaistusasteikkoja koskevia säännöksiä. Direktiivi julkaistaan EU:n virallisessa lehdessä, minkä jälkeen jäsenvaltioilla on kaksi vuotta aikaa panna säännökset täytäntöön.

4.5 RIKOSPROSESSIN LYHENTÄMINEN

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke on valmistunut (17.9.2018) Oikeusministeriön asettama oikeusprosessien keventämistä käsitellyt työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 4.7.2017. Hallituksen esitys 200/2017 vp annettiin tammikuussa 2018. Lait tulivat voimaan 1.1.2019. Muutoksilla kevennetään oikeusprosesseja yleisissä tuomioistuimissa. Käräjäoikeuden yhden tuomarin kokoonpanon päätösvaltaa rikosasioissa laajennetaan. Kirjallisen menettelyn vastaajalle on annettava tiedoksi syyttäjän seuraamuskannanotto, joka sisältää rangaistuksen enimmäismäärän. Esitutkintalakiin lisättiin säännös paikallapysymisvelvollisuudesta haasteen tiedoksiantamista varten. Syytetyn velvollisuutta olla henkilökohtaisesti läsnä pääkäsittelyssä lievennettiin. Videoyhteyden käyttöä oikeudenkäynnissä laajennettiin. Käräjäoikeuden kokoonpanosäännöksien muutoksista arvioidaan aiheutuvan säästöä noin 0,5 miljoonaa euroa vuodessa. Kirjallista menettelyä ja yhden kosketuksen toimintamallin käyttöä koskevien säännösten vaikutuksiin liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä. Jos kuitenkin kirjallisen menettelyn käyttö lisääntyisi niin, että 1 000 – 2 000 nykyisin pääkäsittelyssä käsiteltävää asiaa siirtyisi kirjalliseen menettelyyn, voitaisiin saavuttaa tuomioistuinlaitokselle noin 0,5–1 miljoonan euron ja syyttäjälaitokselle noin 0,4–0,8 miljoonan euron vuotuinen säästö. Jos yhden kosketuksen toimintamallin käyttö lisääntyisi 500 asialla vuodessa, säästövaikutus oikeuslaitokselle haastemieskustannusten vähenemisenä olisi noin 0,1 miljoonaa euroa ja poliisille noin 0,06 miljoonaa euroa vuodessa. Syytetyn henkilökohtaisen läsnäolovelvollisuuden lieventäminen ja videoyhteyden käytön laajentaminen vähentävät tuomioistuimeen noutamisesta ja vankikuljetuksista aiheutuvia kustannuksia. Läsnäolovelvollisuuden lieventäminen vähentää myös peruuntuneiden istuntojen määrää ja niistä aiheutuvia kustannuksia. Muutoksilla voidaan myös vähentää käräjäoikeusverkoston harventumisesta johtuvasta välimatkojen pitenemisestä aiheutuvaa haittaa ja kustannuksia. Muutoksilla sopeutetaan osaltaan tuomioistuinten toimintaa valtiontalouden kehyspäätöksiin sisältyviin tuomioistuinten toimintamenojen säästöihin. Eduskunta edellytti syyteneuvottelua koskevan lainsäädännön hyväksyessään, että oikeusministeriö antaa lakivaliokunnalle selvityksen lainsäädännön toimivuudesta vuoden 2017 loppuun mennessä. Oikeusministeriö on 27.12.2017 toimittanut lakivaliokunnalle mainitun selvityksen. Helsingin yliopiston yhteydessä toimiva Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (KRIMO) jatkaa vuonna 2017 alkanutta syyteneuvottelua koskevaa tutkimusta. Alustavia tuloksia on odotettavissa vuoden 2019 aikana.

4.6 ULOSOTTO-, SYYTTÄJÄ-, ESITUTKINTA- JA VEROVIRANOMAISTEN YHTEISTYÖHANKE RIKOKSELLA SAADUN HYÖDYN JÄLJITTÄMISEN, TURVAAMISEN JA POISOTTAMISEN TEHOSTAMISEKSI

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke käynnistyi 4.11.2016, Valmiusaste 100 % (17.5.2019) Oikeusministeriö asetti 4.11.2016 työryhmän selvittämään rikoksella saadun hyödyn jäljittämisen, turvaamisen ja poisottamisen tehostamista sekä todellisuutta vastaamattomia ulosottoperusteita. Työryhmän toimikautta jatkettiin vuoden 2019 loppuun. Työryhmä kokoontui useita kertoja ja työskentely eteni hyvin. Työryhmässä kartoitettiin eri viranomaisten näkökulmia rikoshyödyn jäljittämiseen, turvaamiseen ja poisottamiseen. Todellisuutta vastaamattomiin ulosottoperusteisiin liittyvää ilmiötä selvitettiin kihlakunnanvoudeille helmikuussa 2017 tehdyllä kyselyllä. Lisäksi työryhmän työhön liittyen on tehty oikeustieteen pro-gradu työ, jossa on selvitetty fiktiivisten ulosottoperusteiden luonnetta ja niihin puuttumisen keinoja. Työryhmän tarkoituksena on koko hankkeen ajan ollut tehostaa viranomaisyhteistyötä käytännön tasolla. Jo syksyllä 2017 järjestettiin kaksipäiväinen seminaaritapahtuma, jonka aiheena oli rikoshyödyn jäljittäminen ja poisottaminen. Seminaarin järjestelyistä vastasi Valtakunnanvoudinvirasto ja osallistujia oli kaikista rikoshyödyn poisottamista tekevistä sidosryhmistä. Hankkeessa on laadittu prosessikaavio rikoshyödyn jäljittämisestä ja turvaamisesta sekä siihen liittyvää tarkentavaa koulutusmateriaalia. Valtakunnanvoudinvirasto on järjestänyt rikoshyödyn jäljityksen, turvaamisen ja poisottamisen parissa työskenteleville käytännön toimijoille suunnatun kaksipäiväisen seminaarin keväällä 2019. Prosessikaavio ja koulutusmateriaali on esitelty tuossa tilaisuudessa. Hanke on saanut loppuraportin valmiiksi aikataulussa ja hankkeen työryhmälle oikeusministeriö on antanut lisäaikaa vuoden 2019 loppuun, jotta työryhmä voi olla tarvittavassa määrin tukena koulutusten tuottamisessa vielä loppuvuoden ajan. Työryhmän työstä on laadittu loppuraportti. Hanke on valmis.

4.7 RIKOSHYÖTYYN LIITTYVIEN TÄYTÄNTÖÖNPANOTOIMENPITEIDEN TEHOSTAMINEN LAINVOIMAISEN RIKOSTUOMION JÄLKEEN - ERITYISESTI KANSAINVÄLISISSÄ ASIOISSA

Hankkeen eteneminen ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi (keskeiset tiedot hankkeen etenemisestä ja vaikutusarvioista):
Hanke on valmistunut (28.1.2019). Hanke käynnistyi 30.5.2017 pidetyllä järjestäytymiskokouksella. Hankkeen loppuraportti valmistui 28.1.2019.

Loppuraportissa kuvataan esitutkintaviranomaisten (poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos), syyttäjän, ulosottoviranomaisen, Verohallinnon ja täytäntöönpanoviranomaisten (Oikeusrekisterikeskus ja oikeusministeriö) toimivaltuuksia menettämisseuraamusten täytäntöönpanossa. Keskeisinä tarkasteltavina teemoina ovat lisäksi olleet muun muassa tuomioihin liittyvän tiedonkulun varmistaminen, kansainväliset tiedonhankintamahdollisuudet sekä kysymykset, jotka liittyvät menettämisseuraamusten täytäntöönpanoon ulkomailla.

Esitutkintaviranomaisilla ei ole toimivaltaa jäljittää tai turvata jo lainvoimaisesti ratkaistuun rikokseen liittyvää hyötyä, ellei tutkittavana ole uutta rikosta, esimerkiksi esirikokseen liittyvää rahanpesurikosta. Kansallinen laki rajaa esitutkintaviranomaisten toimivallan esitutkintavaiheeseen ja sen jälkeen syyttäjän määräyksestä samassa asiassa tehtäviin toimiin. Unionin lainsäädäntö tai kansainväliset sopimukset eivät kata lainvoimaisen tuomion jälkeistä rikoshyödyn jäljittämistä.

Loppuraportissa tunnistetaan eräitä puutteita, jotka liittyvät vahingonkorvaus- ja menettämisseuraamustuomioiden kansainväliseen täytäntöönpanoon. Niiden vastapainona loppuraportissa tuodaan ilmi viranomaistoiminnan vahvuuksia. Rahanpesun kohteena olevan rikoshyödyn jäljittäminen ja poisottaminen todetaan olevan erityisen tehokasta.

Viranomaistoiminnan puutteena raportissa tunnistetaan muun muassa se, ettei tuomioistuimesta aina välity tietoa menettämisseuraamukseen liittyvästä ulkomailla olevasta jäädytyksestä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta vastaavalle Oikeusrekisterikeskukselle. Laissa ei myöskään ole yksilöity tahoa, jonka velvollisuutena olisi huolehtia täytäntöönpanopyynnön tekemisestä oikeusministeriölle. Lisäksi raportissa todetaan muun muassa, että esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän toimivaltuuksia voisi työryhmän havaitsemien ongelmien kannalta olla perusteltua täydentää siten, että tehokkaampi rikoshyödyn jäljittäminen ja poisottaminen esimerkiksi pakkokeinoja hyödyntäen olisi mahdollista.